

MARTÍ DOMÍNGUEZ

Cavil·lacions sobre el fornici mortal

De tant en tant, torne a Pessoa, i al seu *Llibre del desassossec*, ben traduït per Gabriel Sampol i Nicolau Dols (Quadern Crema). Cal tastar Pessoa a petits glops, lentament, assaborint cada frase, cada matisació, cada perifrasa i divagació. Josep Pla escriu de Xènius que el seu destí havia estat el de no lligar amb els seus contemporanis. Amb Pessoa s'esdevé quelcom de semblant: cada paràgraf, quasi cada frase, manifesta la seua desil·lusió per la vida i pels homes, la seua insondable perplexitat al davant dels misteris de l'existència. "Viure em sembla un error metafísic de la matèria, una incúria de la inacció", "tota la vida de l'ànima humana és un moviment en la penombra", "aquest infant, que juga davant meu, és un amuntegament intel·lectual de cèl·lules –més, és una rellotgeria de moviments subatòmics, estranya conglomeració elèctrica de milions de sistemes solars en miniatura mínima" són alguns dels seus llòbrecs pensaments. Fa l'efecte que Pessoa descobreix en l'home (i, al capdavant, en la natura i la matèria) algun tipus de preprogramació irreparable que el condemna a la trivialitat de l'existència. És aquesta lucidesa amarga el que fa la seua prosa tan atractiva, i al mateix temps tan temptadora per a l'especulació.

Perquè, què vol dir quan parla del nen i el compara amb "una rellotgeria de moviments subatòmics"? Quan hi veu un "amuntegament de cèl·lules"... O més encara, "una estranya conglomeració elèctrica de milions de sistemes solars"? Què hi descobriria el somniador, "el desconegut de si mateix"? Fins on s'atansa la seua cavil·lació quan afirma que "viure és un error metafísic de la matèria", o quan sosté que "viure és no pensar"? Què hi ha al darrere d'aquell poti-poti de plans, d'aquella "retahíla de clamores íntimos, de malsana obstinació en realzar contratiempos banales" com el qualifica José Manuel Caballero Bonald? El *Llibre del desassossec* és una obra de lirisme pompós, a la manera de les dolències espirituals dels postromàntics de classe mitjana, com insisteix l'alambinat Bonald, o al darrere hi ha quelcom més, un saber veure que se'ns escapa a la majoria dels homes?

J. L. NIESTA

Tant se val. Però estic segur que Pessoa no és un postromàntic petit-burgès. Ho pensava mentre llegia un curiós article sobre les aranyes de jardí *Argiope* (*Proceedings of the Royal Society B*, DOI: 10.1098). Fins al moment, es creia que la femella, després de la còpula, matava el mascle. Dos investigadors de la Universitat de Montreal han observat que quan el mascle introdueix el segon pedipalp en l'orifici sexual de la femella, aquest adopta de seguida una posició de mort, amb les potes arreplegades sota el cos, i el seu cor deixa de funcionar en pocs minuts. Però aquests biòlegs també han observat que un mascle que erròniament havia copulat amb les carcasses d'unes restes de menjar de la femella també va morir als pocs minuts. "Aquest *bizarre act* d'autosacrifici confirma que la femella no mata el mascle", afirmen els in-

vestigadors. I encara van més lluny: potser, per a aquests mascles, morir-se mentre es fa l'amor siga adaptatiu. El cadàver (petit i de poc de pes) queda dramàticament encastat pels pedipalps en els òrgans sexuals de la femella, almenys durant unes hores, de manera que impedeix la còpula amb altres mascles. Així, amb la seua apressada mort entre els braços de la seua amant, l'aranya mascle aconsegueix assegurar-se la descendència i la supervivència dels seus gens.

Convindreu que això té molt a veure amb "l'amuntegament de cèl·lules" de Pessoa. De segur que el mascle d'aranya també és, en certa manera, un "desconegut de si mateix"... Ja m'enteneu: aquell comportament, aquell disposar-se a morir per amor, el capim ara com un simple comportament que incentiva l'eficiència gènica de l'aranya. El com mor –els "moviments subatòmics" que mouen aquest acte– encara és un misteri. Potser la nostra vida –a una altra escala, evidentment– té també quelcom a veure amb els moviments innats que regeixen el destí d'aquestes aranyes. Potser el nostre comportament estiga molt més preprogramat del que pensem. I així siga ben cert que tota la vida humana no és més que un gran moviment en la penombra. La qual cosa explicaria –i molt– el desassossec de Pessoa.

"Potser la nostra vida té també a veure amb els moviments innats de les aranyes"